

PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE
FAKULTA HUMANITNÝCH A PRÍRODNÝCH VIED

Nálezisko Nižná Myšľa

Seminárna práca

Prešov 2021

Bc. Vladimír Plachetka

Archeologické nálezisko Nižná Myšľa

Archeologická lokalita Nižná Myšľa z obdobia staršieho bronzu sa nachádza na katastrálnych hraniciach obcí Nižná Myšľa a Ždaňa. Lokalita je umiestnená 9 km od Košíc v polohe Varhegy približne jeden kilometer južne od samotnej Myšľe. Samotný názov polohy znamená v maďarčine Hradný vrch. Z dobovej kroniky z 13. storočia máme záznam o obci Myssla v blízkosti, ktorej sa mal údajne nachádzať kopec so starovekým hradiskom vraj ešte z čias keď v Uhorsku neboli Uhri- teda sa tým myslí Maďari. Po 30-tich rokoch výskumu v danom mikroregióne sa podarilo nájsť mnoho pozostatkov praveku z rôznych kultúr a období, no na samotnej polohe Varhegy je dochované len jedno hradisko, a to zo staršieho bronzu. Tak vznikla domienka, že povest' o pravekom hrade, vlastne reflektuje skutočnú existenciu bronzového osídlenia. Ide o krásny príklad ústnej ľudovej tradície, ktorá vydržala 3500 rokov. Čo okrem iného jasne odráža skutočnosť kontinuálneho osídlenia v danom regióne, v ktorom sa síce menilo ľudstvo, no zrejme šlo o zmeny postupné, nakoľko sa zachovávali tradície.

Lokalita náleziska je pomyselné rozdelené na tri časti: Dve opevnené osady a pohrebisko.

Na základe doterajšieho výskumu sa predpokladá že obe z týchto opevnených osád boli pravdepodobne zároveň aj opevnené remeselnícke strediská s vtedy pokrokovým systémom špecializovanej výroby. Predpokladá sa, že podkladom pre vyspelosť osád v oblasti východného Slovenska bol hlavne rozvoj nových metód v získavaní, spracovaní a výrobe kovov.

Vznik staršej z dvoch osád sa datuje až do roku 1700 pred Kr. Šlo o poľnohospodársko-remeselnícku osadu s drevenými príbytkami, hlineným valom a priekopou. Drevené príbytky mali steny v pravom uhle, boli spevnené hlinou a našli sa v nich nálezy z parožia, bronzu a kameňa. K vzácnejším a významnejším nálezom patria malé sošky žien, plastiky zvierat a džbáňky, pretože podávajú detailnejšie svedectvo o umeleckom cítení obyvateľov.

Príbytky boli zoradené v dvoch radoch s jednou širokou ulicou, pozdĺž opevnenia. Osada mala celkový rozmer približne 50x60 m. Mohutný hlinený val (,ktorý bol vo svojom období veľkým fenoménom v opevnení osád) obklopovala 6 m hlboká a 20 m široká priekopa a prechádzalo sa cez neho cez dreveno-kamennú vstupnú bránu. Toto opevnenie bolo viackrát prestavané, čo svedčí o dlhodobej osídlenosti osady.

Mladšia osada vznikla s najväčšou pravdepodobnosťou ako následok rozvoja obyvateľstva. Už stará osada poskytla dôkazy o pokročilej znalosti metalurgie remeselníkov z osady. Vznik novej osady preto zároveň aj potvrdzuje teóriu tohto prudkého rozvoja. Počiatky novej osady začínajú približne 1500 rokov pred Kr. Táto osada mala už rozlohu 8 hektárov a obranná palisáda mala kamenno-zemno-drevený základ. Budovy mali komplexnejší, zrubovitú štruktúru. Oblasť tejto osady bola bohatá na archeologické nálezy najmä vďaka sídliskovým jamám.

V týchto sídliskových jamách sa totiž našli významné materiály, ktoré poskytli nové poznatky o činnostiach a kultúre tamojšieho obyvateľstva. Sú to napríklad dôkazy o krvavých náboženských rituáloch, zvieracích obetách a tiež pozostatky ľudských kultových obetí (kostry malých žien a uvarená detská lebka), na základe ktorých sa predpokladá, že osada bola aj strediskom náboženského kultu.

Časť náleziska kde sa nachádza pohrebisko má rozlohu 2,5 ha vo vzdialenosti približne 200 m od staršej osady. Rovnako ako materiály z osád, aj pohrebisko poskytlo veľké množstvo informácií. Výskum tu odkryl viac než 800 hrobov. Predpokladá sa však, že pôvodný počet hrobov bol niečo okolo 1000. Ide o hroby koštianskej kultúry, obyvatelia boli pochovávaní v smere S-J, telá boli zložené na boku v skrčenej polohe, ženy väčšinou ležali naľavo, muži napravo. Niektoré hroby boli zoradené do radov podľa príbuzenských línií.

Hroby boli zároveň roztriedené podľa spoločenského postavenia – niektoré z hrobov mali bohatší inventár milodarov, obsahovali väčšie množstvo nástrojov, zbraní a šperkov z rôznych vzácnych materiálov ako parohovina, zubovina, mušle, jantár, zlato alebo bronz; pochovaní mali kvalitnejšie spracované pohrebné rúcha či lepšie ošetrenie a posmrtná úprava tiel. Tiež sa predpokladá, že hroby významných funkcionárov a bojovníkov mali viacdielne sarkofágy.

Archeologické nálezisko Nižná Myšľa je tak jeden z kľúčových zdrojov pre poznatky o raste vyspelej otomansko-füzesabonskej civilizácie (1700-1400 pred Kr.) ako aj o jej obchodných cestách, svetskom alebo duchovnom umení, organizácií, rituáloch alebo všeobecnej zručnosti obyvateľov.

O dôležitosti archeologického náleziska Nižná Myšľa svedčí aj fakt, že archeologický výskum tu systematicky prebieha už vyše 40 rokov (od roku 1977). Tento výskum realizuje košické pracovisko Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied.

Zdroje

Archeologické nálezisko Várhegy v Nižnej Myšli. Webový portál keturist.sk. [online]. [cit. 2020-05-31]. Dostupné z: (http://www.keturist.sk/info/kam-za-pamiatkami/kam-za-pamiatkami-kosicka-kotlina/archeologicke-nalezisko-v-niznej-mysli/?fbclid=IwAR32T7oNQpfMGdrhlDQXWvtoNHlKuV_DnW3Cr52UNGLruaOZ7oIV65Pnkzk).

OLEXA, L., 2014. *Pohrebisko z bronzovej doby pri Nižnej Myšli.* V: Pamiatky a múzeá. s.2.-8. [online]. [cit. 2020-05-31]. Dostupné z: (http://www.pamiatkynaslovensku.sk/nizna-mysla-archeologicke-nalezisko?fbclid=IwAR17W_wXrqzpb6oybBt5p-FL21MaDBEKXjoUxy9lkJC-RCyaA9PxtqWUg0U).

Archeologický výskum; Nižná Myšľa v dobe bronzovej. [online]. [cit. 2020-05-31]. Dostupné z: (<http://www.niznamysla.webzdarma.cz/archeologia.php>)

Inštitúcie v obci Nižná Myšľa. [online]. [cit. 2020-05-31]. Dostupné z: (<https://www.niznamysla.sk>).

Nižná Myšľa. Vydavateľstvo Dajama. [online]. [cit. 2020-05-31]. Dostupné z: (<https://slovakia.travel/nizna-mysla?fbclid=IwAR2V2-rr7wTPLOHn2Nb52lbhWO17WVgdxVMGGEGdrbjLrZUN0Fq23-IaEs>).